

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õppekava

Mailis Tull

KOOLIEELIKUTE TELEVISIOONI TARBIMINE JA SELLEGA SEOTUD HIRMUD
LAPSEVANEMATE HINNANGUTE ALUSEL

bakalaureusetöö

Juhendaja: Merle Taimalu

Läbiv pealkiri: Televisiooniga seotud hirmud

KAITSMISELE LUBATUD
Juhendaja: Merle Taimalu, PhD

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Pille Villems, MA

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2013

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
Massimeedia ja televisioon.....	3
Koolieeliku mõtlemise eripärad ja nendega arvestamine.....	4
Laste televiisori vaatamise harjumused.....	5
Televisiooni mõju lapsele.....	7
Lapsevanema sekkumine lapse telerivaatamisse.....	11
Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused.....	12
Metoodika.....	12
Valim.....	12
Mõõtevahend.....	13
Protseduur.....	13
Andmetöötlusmeetodid.....	13
Tulemused.....	13
Arutelu.....	20
Kokkuvõte.....	23
Summary.....	24
Tänuõnad.....	24
Autorsuse kinnitus.....	24
Kasutatud kirjandus.....	25
LISAD	

Sissejuhatus

Üha rohkem on hakatud nii Eestis kui mujal maailmas rääkima kasvavast televisiooni tarbimisest ja meediatarbimisest laiemalt. Samuti on liigset televiisorivaatamist seostatud erinevate probleemidega lapseas. Televiisorivaatamise harjumustele pannakse suuresti alus lapsepõlves. Sageli annavad vanemad ise selles halba eeskuju või ei pööra lapse televiisorivaatamisele erilist tähelepanu ega sea piiranguid.

Televisiooni mõju lapse tervisele on üha rohkem uuritud ja on leitud seos lapse hirmude ja vaadatud telesaadete ning -programmide vahel (Korhonen, Lahikainen, 2008).

Käesoleva uurimistöö eesmärk on välja selgitada koolieelikute televisiooni tarbimise harjumused ning sellega seotud hirmud lähtudes lapsevanemate hinnangutest ning lapsevanemate tegevus nende hirmude vähendamiseks.

Ülesehituselt jaguneb käesolev töö kaheks: teoreetiline kirjanduse ülevaade ja uurimuslik osa.

Teoreetilises osas antakse ülevaade massimeediast ja televisioonist, nende kasutamise trendidest Eestis ja mujal maailmas, kirjeldatakse koolieeliku mõtlemise erisusi, et paremini mõista televisiooni mõju lapse arengule. Lisaks on välja toodud televiisori vaatamisega seotud positiivsed ja negatiivsed mõjud.

Teoreetilisele osale järgneb empiiriline osa, kus tutvustatakse uurimuse metoodikat ja tulemusi.

Massimeedia ja televisioon

On ajastu, mil kultuur on üha rohkem seotud ja läbipõimunud erinevat liiki meediaga. Üha rohkem räägitakse meediakesksusest, mille all mõeldakse protsessi, kus meedia kujundab ja küllastab aina rohkem ühiskonda, igapäevaelu, kultuuri ja inimese identiteeti ning seda igal pool – tööl, kodus ning vabal ajal. Tänapäeva meedia on aina laiemaks muutuv nähtus, mis haarab endasse mitmeid erinevaid suhtlusvahendeid ja infotehnoloogiat ning arvuti- ja konsoolimänge, mille eesmärk on eeskätt meelelahutus, mitte teadmistepagasi suurendamine (Hulki, 2007).

1950ndatel aastatel asutatud telekanalid muutsid kõikjal sõjast lõpliku ülesaamise, urbaniseerumise, raadio ja kino tähtsuse vähenemise ning kultuurilise normatiivsuse sümboliteks (Eesti Televisioon, 2010).

Tänaseks on televisioon levinud laialdaselt üle maailma ja on tänini üks hinnatumaid ning enim kasutatav vaba aja veetmise vahend, hoolimata sellest, et lisandunud on nii võimsad kommunikatsioonivahendid ja meelelahutajad nagu arvutid ja Internet. Televisioon on

teabelevi üks vorme võimaldades video ja heli ülekannet ning vastuvõttu.

Televisiooniülekandeid võtab vastu ja taasesitab televiisor (Eesti Televisioon, 2010).

Televiisorist mitte üksnes ei kuulu ega loeta sündmustest maailmas, vaid ollakse n.ö vahetuskohtaktis jälgides toimuvat ekraanilt (Patzlaff, 2003).

Kuid kas laialdane telemeedia tarbimine täidab ikka oma eesmärki just positiivses võtmes? Inimene vajab arenguks mitmekülgseid vahetuid kontakte inimeste vahel, mida ei suuda asendada ka kõige kõrgemal tasemel olev infotehnoloogia. Meedia tarbimine eeldab tarbijalt meediapädevust ehk teisisõnu oskust meediat mõistlikult kasutada. Info väärtustamisel on vaja iseseisvat, sõltumatut mõtlemist ja mõistmist (Kera, 2004). Kuid kas sellega saavad hakkama ka ühiskonna kõige nooremad liikmed – lapsed? Üha arenevas infotehnoloogia ajastus ei ole pelgalt televiisor ainus vahend teabe edastamisel, laialdaselt kasutatakse ka teisi pildi- ja infokandjaid nagu CD-d, DVD-d ja loomulikult Internet.

Koolieeliku mõtlemise eripärad ja nendega arvestamine

Et paremini mõista lapse ja televisiooni suhteid, peab tundma lapse arengu iseärasusi sõltuvalt nende vanusest. Rikas sisemine kujutusmaailm on iseloomulik eeskätt lapsea varasele perioodile. Mida suuremaks kasvab laps, seda lennukamaks muutub tema fantaasia, kuid endiselt ei suuda ta alati fantaasial ja tegelikkusel vahet teha. Kuni 7-aastase lapse maailmas puuduvad selged ja kindlad piirid võimaliku ja võimatu vahel. Lapsed usuvad nii soovide täitumisse, võlujõusse, imelistesse muutumistesse ning kuni viienda eluaastani ei suuda laps mõista mõtte, fantaasia ja tegutsemise omavahelisi seoseid (Mangs, Martell, 2000).

Piaget' teooriast lähtuvalt on lapse ealised iseärasused 2–7 aasta vanuses sellised, mil lapse mõtlemine on endiselt egotsentriline ja nad on võimelised keskenduma korraga vaid probleemi ühele silmatorkavale omadusele, samuti ei pruugi nad suuta mõttekäigu loogikat ümber pöörata ja esinevad probleemid jäävuse mõistega (Smith, Cowie & Blades, 2008). See tähendab, et laps ei pruugi televiisoris nähtut mõista samamoodi, nagu seda teevad täiskasvanud (Wilson, 2008). Konkreetsete operatsioonide staadiumisse (7-12 aastat) jõudnud laps on omandanud juba kognitiivse paindlikkuse ja on suuteline jälgima telesaateid ka muude tegemiste kõrvalt, sest suudab nägemata jäänud lüngad mõttes ise täita (Singer, Singer, 2001).

Ekraanilt saadav infohulk ületab lapse vastuvõtuvõime ning ta pole võimeline nähtut ja kuuldut iseseisvalt läbi töötama. Laps tajub kord üht, kord teist, suutmata sageli tabada seost nähtud piltide ja kuulatud lausete vahel. Ajusse jõuavad katkendlikud assotsiatiivsed mõttekillud ja –käigud. Lapse mõtlemine põhineb tema enda kogemustel või mingitel kindlatel nähtustel, millega laps on tuttav või mis on tajutavad ja nähtavad. Kindlasti ei ole

laps suuteline tajuma, kas info on tõene või mitte. Lapse mõtlemises on omavahel põimunud loogika, fantaasia, emotsioonid ja vaist. Laps tajub terviklikult ehk tema mõtlemine on „must-valge“. Näiteks kui miski on hea, siis on see järelkult tingimusteta tervikuna hea. Mida rohkem aega kulutatakse passiivse televiisori vaatamise peale, seda vähemsuutlikum on laps hiljem aktiivselt, iseseisvalt ja loovat mõtlema (Goebel, Glöckler, 1998; Nugin, 2007).

Laste televiisori vaatamise harjumused

Teleauditooriumi 2011. aasta märtsi ülevaatest selgub, et Eesti elanikud vaatavad keskmiselt telerit päevas 4 tundi ja 18 minutit. Eestlased veetsid telerite ees 4 tundi ning mitte-eestlased 4 tundi ja 57 minutit päevas. Sinna hulka on arvestatud ka lapsed alates neljandast eluaastast (Teedla, 2011). Erinevate meediavahendite, sealhulgas televiisori kasutamissagedus laste hulgas on ajaga tõusnud. Vaba aega veedetakse televiisori ja arvutiekraanide taga ning keskendutakse kaasaskantava meediapleieri (Ipod) ja mobiiltelefoni ekraanil toimuvale. See mõjutab suurel määral laste sotsiaalset arengut. USA-s läbiviidud uuringud kinnitavad isegi fakti, et alla kuueaastased lapsed veedavad televiisori taga rohkem aega kui õues mängides (Rideout, Roberts & Feohr, 2010; Wilson, 2008). Kõige rohkem kulutatakse meediakanalitele aega kodukeskkonnas (Rideout et al., 2010).

Televiisori vaatamist laste ja noorukite hulgas, televisiooniga seotud hirme ning televisiooni rolli agressiivse käitumise kujundajana on uuritud nii Eestis kui mujal maailmas. Esimene ulatuslik akadeemiline uurimus televisiooni mõjust lastele tehti 1959. aastal USA-s, kus uuriti televisiooni mõju laste tulevikunägemustele ja väärtushinnangutele ning tulemused näitasid, et telerivaatajad olid pigem ambitsioonikamad ja täiskasvanulikumad (Pärgmäe, 2000). Ameerika teadlased Dorothy ja Jerome Singer on aastakümnete jooksul jälginud televisiooni mõju lastele ning ikka ja jälle nentunud, et telerivaatamine mõjub negatiivselt mängule, õppeedukusele, lugemisele ja kõne arengule (Patzlaff, 2003). Eestis tehtud 2–7-aastaste laste meedikasutuse uurimustest selgub, et paljud Eesti lapsed vaatavad telerit 2–3 tundi päevas ja sageli igavusest, kodudes mängib televiisor regulaarselt ka muude tegevuste taustaks (Vasemägi, 2003).

7–12-aastaste Eesti laste televiisorivaatamise harjumusi kajastav uuring tõdeb, et hilisemas eas ei ole vaadatavad telesaated enam juhuslikud, vaid lähtutakse päevakavast ja sellest sõltuvalt ka ajalistest võimalusest, mida televiisorist vaadata. Hommikusel ajal vaadatakse üldiselt multifilme, peale kooli päevasel ajal seriaale ning õhtuti koguperefilme ja -saateid. Nädalavahetusel on vaadatavate saadete valik laiem (Lukas, 2003).

Soome uurijate sõnul on peamine põhjus, miks lapsed üha enam televiisorit vaatavad

asjaolu, et täiskasvanud on tööeluga rohkem hõivatud, mille tõttu vanemad eemalduvad pereelust ja lapsehoidjaks jäetakse sageli televiisor (Korhonen, Lahikainen, 2008). USA-s läbiviidud uuringu tulemuste alusel vaatavad lapsed tänapäeval televiisorit rohkem kui kunagi varem (McDonough, 2009).

Juba 6-kuuselt hakkavad lapsed tähelepanu pöörama teleekraanil toimuvale, kuid regulaarne televiisorivaatamine hakkab toimuma 2,5–3-aastaselt (Singer, Singer, 2001).

Aastane laps on võimeline mõne hetke televiisoris toimuvat jälgima. 2–4 aastased lapsed usuvad kõike, mida nad televiisorist näevad. 3–5 aastased võivad pilgu telerile heita kuni 200 korda tunnis, kuid mõnda saadet vaatavad suure tähelepanuga. Alla 5-aastased lapsed arvavad, et keegi teleri taga räägib nendega (Uuli, 2000). Seega on arusaamine televiisorist nähtu kohta erinevas eas lastel erinev. See, mis tundub koolieelikule televisiooni vahendusel näiteks hirmutav või võõras, kutsub temas esile hirmureaktsiooni, põhikooliõpilane suudab aga juba mõelda, kas filmis nähtu ka tegelikkuses juhtuda võiks (Lane, Gullone, 1999).

Ameerika Ühendriikides läbiviidud uuringu kohaselt vaatavad 2–3-aastased lapsed televiisorit keskmiselt 1,5 tundi päevas. Vanuse kasvades suureneb ka televiisori vaatamisele kuluv aeg. 3–6-aastaselt vaatab laps telerit juba keskmiselt 2,75 tundi päevas (Singer, Singer, 2001).

Euroopas läbiviidud uuringutute tulemused väidavad, et 9–16 aastatest lastest vaatavad televiisorit tervelt 98–100% (Korhonen, Lahikainen, 2008). Selgus veel, et 2–5 aastased lapsed veedavad nädalas keskmiselt 32 tundi televiisori taga, 6–11 aastased lapsed teevad seda mõnevõrra vähem – keskel läbi 28 tundi nädalas (McDonough, 2009). Seega pole televiisori vaatamine mitte ainult vanemas eas laste meelistegevuseks. Kui lapse aega hakkavad enne kooli sisustama rohkem kooliks ettevalmistavad tegevused, huviringid, trennid, siis väheneb ka televiisori vaatamisele kuluv aeg. Samas köidavad koolis käiva lapse huvi juba kindlad telesaated ja televiisori ees veedetakse rohkem aega. Laps õpib televiisorit kui infoallikat kasutama sarnaselt täiskasvanuga alles 12-st eluaastast alates (Singer, Singer, 2001).

See, milliseid programme või lastesaateid vaadata eelistatakse, on lapsele selge juba varases eas. Näiteks USA-s 3–5-aastaste laste hulgas läbiviidud uuringust selgus, et alates 3-ndast eluaastast on enamik lapsi võimelised enda lemmiksaadet ka nimetama. Kõige rohkem olid lastel meeles saated, milles figureerisid erinevate loomade tegelaskujud (Singer, Singer, 2001).

Gomstock ja Scharrer' uuringust selgus, et 3-aastased lapsed vaatavad kõige rohkem spetsiaalselt lastele mõeldud hariva sisuga telesaateid. Hiljem, 4–5-aastaselt, lisanduvad

meelissaadete loetellu ka meelelahutusliku sisuga koguperefilmid. 6–7-aastaste laste hulgas vaadatakse eelnevalt nimetatud saadetele lisaks ka komöödiafilme, mis otseselt lastele mõeldud ei ole (Singer, Singer, 2001). Eesti laste televisiooni tarbimise uuringust selgub, et 2–3aastased lapsed vaatavad peamiselt multifilme, kuid ka erinevaid loodus- ja loomasaateid. 4–5-aastased vaatavad lisaks lastesaadetele ka täiskasvanutele mõeldud filme ja saateid. 6–7-aastased lapsed vaatavad lisaks lastesaadetele ja seriaalidele ka spordisaateid ning erineva sisuga mängufilme (Vasemägi, 2003).

Televisiooni mõju lapsele

Televisiooni mõju lapse tervisele, füüsilisele, vaimsele arengule ja käitumisele võib avalduda nii positiivselt kui negatiivselt. Paraku on televiisorivaatamisel halbu tagajärgi rohkem kui häid. Lisaks füsioloogilistele haigussümptomitele peetakse televisiooni ka üheks lapseea hirmude põhjustajaks.

Televisiooni negatiivsed mõjud

Televisiooni mõju lapse tervisele ja heolule seostatakse eeskätt kaasaegse ühiskonnaga ja seda on viimasel aastakümnel palju uuritud. Näiteks seostatakse televiisori vaatamist selliste sümptomitega nagu agressiivne käitumine, sotsiaalsed probleemid suhtlemisel perekonnaliikmetega, tähelepanuprobleemid ja hüperaktiivsus. Televisioon on ka laste hirmude põhjustajaks, samuti on liigset televiisorivaatamist seostatud ka teatud hulga somaatiliste probleemide ja rasvumisega (Paavonen et al., 2006).

Televisioon kurnab lapse nägemismeelt. Teravad ja kiiresti vahelduvad värvid, järsud üleminekud lähi- ja kaugvaate vahel on lastele tajutavad kui tugevad meebeerutused (Gustavson, 2004; Woolfson, 2004).

Väikestel lastel on eelsoodumus anduda ümbritseva maailma mõjudele määral, mida täiskasvanu enam ette kujutada ei suuda. Laps õpib kogu kehaga end asjadega füüsiliselt suhtesse asetades. Televisioon aga välistab keha ja meeled, seetõttu jääb kogemuste maailm lapse jaoks väljalülitatuks kuni televiisor käib (Patzlaff, 2003).

Koolieelikult nõuab telekraanil toimuva jälgimine ja selle mõistmine tunduvalt rohkem pingutust kui vanematelt lastelt või täiskasvanutelt. Lapse mõtlemine ei ole veel nii paindlik, süsteemne ja seostatud. Väikelaps peab saate sisu pingsalt ja suurema hoolega jälgima koondades kogu oma tähelepanu (Singer, Singer, 2001).

Rainer Patzlaff (2003) on seisukohal, et televisiooni mõju lapse arengule on väga suur, sest koolieelik on veel ebaküps ning tal on suur tõenäosus tajuda maailma (sealhulgas läbi

televiisori) hoopis erineval viisil võrreldes täiskasvanuga. Patzlaffi meelest on laps kui üks suur meeleeelund, kellel puuduvad eelnevad elukogemused ja kelle praegune arengukeskkond on üks ja ainus, mida ta teab ja tunneb. Laps on avatud kõikidele mõjutustele ja aistingutele, mida ta oma arengukeskkonnas saab, seetõttu on ta ka televiisori suhtes täielikult usaldav ning seostab kõike nähtud tõega.

Mida noorem on laps, seda rohkem kipub ta end samastama televiisori nähtud tegelaskujudega. Kuna laps ei suuda telerist nähtut veel iseseisvalt analüüsida, tekib reaalne oht, et kujunevad välja väärad arusaamad inimestevahelistest suhetest, käitumisnormidest, ühiskonnas aktsepteeritud väärtustest ja ta võtab teleris nähtut kui tegelikkust ja reaalselt elu (Talts, Tilk, 1997).

Tänaseks ei ole päris ühtset arusaama sellest, kas vägivaldsed telesaated kujundavad lastes agressiivset käitumist. Michigani Ülikooli professor L. Rowell Huesmann väidab, et toetudes 50-aasta vältel kogutud tõenditele võib kindlalt väita, et lapsepõlves läbi televisiooni kogetud agressioon ja vägivald avaldab otsest mõju vägivaldsele käitumisele täiskasvanuseas. Samas Toronto Ülikooli professor Jonathan Freedman leiab, et need kaks tegurit ei ole omavahel seotud. Uuringute teostamine on raske, kuna vägivalda telesaadetes on küllaltki raske mõõta, samuti ei pruugi igäüks sama materjali/stseeni sarnaselt tajuda või on vägivaldset käitumist mõjutanud hoopis muu kõrvaline tegur, mis ei ole televisiooniga seotud (Freedman, 2002).

Multifilmides on palju varjatud vägivalda, mida esitatakse huumoriga (nt „Tom ja Jerry“, kus tegelaskujud kass ja hiir üksteist erinevatel juumadel viisidel tapavad, kuid kunagi ei sure, tekitades lastel väära illusiooni). Seega tarbivad lapsed juba varasest east vägivalda läbi multifilmide ja mängufilmide (Talts, Tilk, 1997). Seega on vägivaldse käitumise üldine kasv ka hiljem täiskasvanueas loogiline ja seotud sellega, kui palju on vaadatud virtuaalset vägivalda (Kuurme, 2003).

Lisaks agressiivse käitumise kujundajana on televisiooni mõju seostatud ka eelarvamuste väljakujundamisega näiteks naise rollide, etniliste vähemusgruppide või puuetega inimeste suhtes (Smith et al., 2008). Samuti on uuritud televisiooni mõju seoses laste unehäirete tekkimisega 5-6 aastaste laste hulgas. Kõige sagedamini on nimetatud unehäireid seoses täiskasvanutele mõeldud telesaadete vaatamisega. Enam kui 20 aastat tagasi ei osatud televisiooni ja laste unehäireid seostada, nüüdseks on olemas tõestusmaterjal uuringutuleuste näol, kus selliseis probleeme unega nagu öised ärkamised, hirmuunenäod, raskused magamajäämisega, rahutu uni seostatakse laste televiisorivaatamise harjumustega. Mida pikem on televiisori vaatamise ajaline kestvus, seda lühemaks jääb lapse uneaeg, seda eeskätt laste puhul, kellel televiisor asub magamistoas (Paavonen et al., 2006).

Televiisori vaatamine harjutab visuaalset kirjaoskust, kuid samal ajal ei loeta enam raamatuid ega ajalehti nii palju. Trükitud teksti lugemine arendab inimese mõtlemisoskust, millega koos areneb ka analüüsisiskus ja kriitikavõime (Kera, 2004). Mehaanilised stimulaatorid, mis televiisori vahendusel lapseni jõuavad, aeglustavad lugemis- kirjutamis- ja rääkimisoskuse arengut. Lugemine ja kirjutamine on tervet aju hõlmavad tegevused, mis nõuavad mitmete erinevate ajufunktsioonide toimimist samaaegselt. Ruumilised stimulaatorid aga vähendavad seda aega, kus lapse aju peaks tegelema kõiki ajupiirkondi kaasava tegevusega, ning suurendab seda aega, kus tegevuses on ainult osa aju (Ballew, Gurian, 2004). Kui perekonnas televiisorit ei ole, siis harjuvad lapsed rohkem iseseisvalt mõtlema ja tegutsema, mis omakorda loob eelduse huvitavate fantaasiarikaste mängude tekkeks ja suureneb huvi raamatute vastu, lapse kõne muutub elavamaks ja originaalsemaks (Kirjanova, 1986).

Televisioon laste hirmude põhjustajana

Maailmas on alati koledaid asju juhtunud, kuid mitte alati pole olnud meediat hirmsaid sündmusi kajastamas. Looduskatastroofid, avariid, pantvangidraamad on ka laste jaoks tavaliseks saanud igapäevainformatsioon. Üldise hirmu foonil võimenduvad ka kõik ebameeldivad sündmused, mis lapse elus ette tulevad. Peaaegu kõigi täiskasvanuea foobiate taga on lapseas kogetud ja allasurutud hirmud (Murelapsed, 2001). Massimeedia avaldab olulist mõju laste teadlikkusele oma maailmast ja ka nende käitumisele. Varasemal ajal on just trükimeedia (koomiksid, raamatud) ning radio kui massimeedia liik olnud laste arengu tugevateks mõjutajateks. Televisioon on eksisteerinud alates 1940ndate aastate lõpust ja televiisor on muutunud tarbeesemeks enamikes postindustriaalse ühiskonna kodudes (Smith et al., 2008).

Väikelapse esimesed hirmud võivad olla seotud mõne hirmutava tegelasega televiisorist või samastavad nad end mõne meediakangelasega (Rideout et al., 2010; Wilson, 2008). Laste tundlikkus teleprogrammide mõjude suhtes erineb vanuse- ja soogrupiti ning sõltub ka sellest kui realistlikke telesaadetega on tegu ja kas lapsed seostavad neid tegelike inimestega (Wilson, 2008).

Televisiooni roll laste hirmude tekkes on pigem seotud vaadatud saadete sisu kui ajaga, mida kulutatakse televiisori vaatamisele (Wilson, 2008). Peaaegu kõik telesaated, nii uudised kui dokumentaalfilmid, seriaalid ja lastesaated, võivad olla väikestele lastele hirmu allikateks (Taimalu, 2010). Televisiooniga seotud hirmud on ajaga muutunud. Soomes läbiviidud uuringu tulemused tõdevad, et näiteks 1993. aasta uuringutulemuste järgi tekitavad lastes

hirmu eeskätt täiskasvanutele mõeldud telesaated, kuid 2003. aasta uuringutulemused kinnitavad, et kardetakse rohkem lastele mõeldud telesaateid ja seda erinevatel põhjustel – lastele mõeldud programme on tänapäeval arvuliselt rohkem ning need on oma sisult rahvusvahelisemad ja vägivaldsemad. Kuna lastesaateid on rohkem, vaatavad lapsed neid ka sagedamini kui täiskasvanutele mõeldud programme (Korhonen, Lahikainen, 2008). Ka Eesti laste seas läbiviidud uuring näitab, et lapsed on nimetanud hirmutavana nii täiskasvanute saateid kui ka hirmutavaid lastesaateid. Lastele suunatud saadete hulk ja aeg on olulisel määral suurenenud (Taimalu, 2010). Samuti jäetakse lapsed lapsevanemate poolt teleri taha lastesaateid jälgima kartusetä, et need võiksid sisaldada vägivaldseid elemente, kuigi lapsevanemad on teadlikud faktist, et hirmutavad elemendid on esindatud täiskasvanutele mõeldud telesaadetes (Korhonen, Lahikainen, 2008).

Televisiooniga seotud hirmud on seoses teiste hirmudega nagu näiteks hirm õudusunenägude, suurte õnnetuste ja surma ees, hirm relvade, sõja, vägivalda ja kujutletavate tegelaste ees (Korhonen, Lahikainen, 2008). Reaktsioone suurendab televiisori vaatamine pimedas. Põnevad saated ja kerge ärevustunne üldjuhul lastele meeldib kui see hirmuks edasi ei arene. Televiisoriga nähtav agressioon on häirivam, kui lapsed end toimuvaga samastada suudavad (Smith et al., 2008). Eestis läbiviidud laste hirmude uuringust järeldub, et kõige sagedamini on laste poolt nimetatud just televisiooniga seotud hirme, võrreldes 1993. ja 2002. aasta tulemusi, on nende hirmude osakaal tunduvalt tõusnud (Taimalu, 2010).

Hirmutavad saated ei ole laste silmis alati ebameeldivad ja ainuüksi hirme põhjustavad. Lapsed olid ka sageli võlutud hirmutavatest saadetest ning nautisid põnevust ja hirmu, mida need saated esile kutsusid. Raske on ära tunda piiri nauditava põnevustunde ja ebameeldiva hirmutunde vahel (Taimalu, 2010).

Televisiooni positiivsed mõjud

Teatud tingimustel mõjub televiisori vaatamine lapsele hästi. Põhimõtteliselt võib seda lubada nii päeval kui õhtul. Televisioon võib lapse päeva põnevamaks muuta, lastes tal näha senitundmatuid kohti, andes talle uusi ideid ja aidates oma huvisid arendada (Woolfson, 2004). Probleemid tekivad juhul, kui laps vaatab mitte-eakohaseid saateid. Lapse kriitikameel on väljakujunemata, ta on televiisori ees kaitsetu ning kõik nähtu mõjutab otseselt lapse hingeelu (Gustavson, 2004; Woolfson, 2004). Televisioon pakub palju võimalusi lapse loomuliku uudishimu rahuldamiseks ning televiisori vahendusel jõuab lapseni elu huvitavas, ootamatus ja põnevamas vormis (Kraav, Uring, 1975).

Samuti võib televiisor olla abiks näiteks võõrkeele õppimisel. Kuna telesaadetes ei esine

keeled läbisegi, võib lastele kasulik olla televiisori vaatamine mõlemas nende poolt räägitavas keeles. Kaks keelt tuleb aga hoida üksteisest lahus, s.t alguses vaadatakse nt inglise keelset programmi ja seejärel saksa keelset (Baker, 2005).

Lapsevanema sekkumine lapse telerivaatamisse

On väga oluline, et lapse televiisorivaatamisse sekkuks täiskasvanu aktiivselt ja regulaarselt. Tuleks jälgida, et laps vaataks erinevaid saateid, mitte pidevalt sama programmi. Ühe saate kahjulikku mõju on võimalik sellisel juhul neutraliseerida teiste positiivse mõjuga. Sobiva sisuga lemmikvideo korduv vaatamine ei ole keelatud, kuid innustada tuleks vaatama ka teisi saateid. Saate lõppedes tuleks lapsega rääkida selle sisust. Last võiks suunata oma mõtteid ja tundeid väljendama, mis saateid vaadates tekivad. See arendab lapse kriitilist mõtlemist (Woolfson, 2004).

Oluline on ka see, mil viisil siis lapsevanem televiisorist tulevat informatsiooni lapsele vahendab: kas see piirdub vaid rääkimise ja seletamisega, miks on televiisori vaatamine hea, miks halb või on lapsevanem paika seadnud kindlad reeglid televiisori vaatamisele või vaatab ta hoopis lapsega koos erinevaid teleprogramme. Uuringutulemused näitavad, et lapsevanema sekkumine televiisorivaatamisse on tulemusrikas – lapsed suhtuvad televiisoris nähtusse kriitilisemalt, vaadatu tekitab vähem agressiooni, lapsed suudavad nähtut adekvaatsemalt mõista (Nathason, 2001).

Mõjutajaks on ka see, millised on lapsevanemate endi hoiakud televiisori vaatamise ja telesaadete suhtes. On leitud, et need lapsevanemad, kes lastele televiisorivaatamisest rohkem räägivad ja on teleri vaatamise suhtes kindlad reeglid paika pannud, usuvad ise, et vägivaldsed telesaated mõjutavad last negatiivselt. Samal ajal aga koos lastega televiisorit vaatavate lapsevanemate arvamus nimetatud negatiivsuse osast lapse arengule on hoopis teistsugune ja leitakse, et vägivaldsed telesaated ei ohusta last olulisel määral. Jääb alles ka oht, et lapsed peavad tele-tegelasi tõelisteks ning vägivaldsed saated kutsuvad esile vägivaldset käitumist (Nathason, 2001).

Televisioon on teatud vanuses lastele ka vajalik ning aitab maailma kohta hankida palju informatsiooni, mida muul viisil oleks raske avastada, samas ei tohi unustada, et pidurdub lapse areng mõnes teises vanuseperioodis, eriti varastes arengustaadiumites. Televiisioonist ei saa lapsed midagi õppida enne, kui neil ei ole olnud rohkelt võimalusi oma ümbruse, selles leiduvate tegelike objektide ja inimeste tundma õppimiseks (Ward, 2001).

Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Käesoleva uurimistöö eesmärk on välja selgitada koolieelikute televisiooni tarbimise harjumused ning sellega seotud hirmud lähtudes lapsevanemate hinnangutest ning lapsevanemate tegevus nende hirmude vähendamiseks.

Uurimistöö eesmärgist tulenevalt on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Millised on laste televiisorivaatamise harjumused ajalises ja sisulises plaanis?
2. Milliseid hirme oma lapsel arvavad lapsevanemad olevat seotud televiisori vaatamisega?
3. Mida teevad lapsevanemad oma laste televisiooniga seotud hirmude puhul nende vähendamiseks ja hirmuga toimetuleku õpetamiseks?

Metoodika

Valim

Käesolev uurimus põhineb 3-7 aasta vanuste laste vanemate küsitlusel Tartus ja Võrumaal. Ankeedid jagati kahte Tartu lasteaeda ning kolme Võrumaa lasteaeda.

Eelistatuteks osutusid laste arvu poolest suuremad lasteaiad ja seda sellepärast, et sooviti korruga suurema hulga lapsevanemate arvamusi saada. Reaalne valim moodustus lapsevanematest, kes ankeedi jagamise nädalal oma lastele lasteaeda järele tulid. Seega sai küsitluses osalenute hulgas määravaks juhuslikkus. Lisaks sellele oli ankeetide täitmine vabatahtlik. Kokku oli valimi suurus 150 ankeeti, nendest tagastati 79 ankeeti (53%). Ankeetküsitluse abil selgitati välja sellised vastajate taustaandmed nagu elukoht, vanus, sugu, perekonnaseis, haridus ja tööalane hõivatus. 79-st vastanutest 57% märkis elukohaks linn (Tartu) ja 47% maakond (Võrumaa).

Keskmine lapsevanemate vanus nii linna- kui maaelanike seas oli 34 eluaastat (min 22, max 43). Vanusegrupis alla 30 eluaasta oli lapsevanemaid 23%, vanusegrupis 30-34 eluaastat 30%, vanusegrupis 35-39 oli 24% ning vanusegrupis 40 ja üle selle 23% vastajatest. 37 vastajat olid naissoost ning 35 meessoost ehk sooline jaotus oli enam-vähem võrdne. Enamik vastanutest ehk 84% olid abielus. Kõige rohkem leidis vastajate hulgas kõrgharidusega lapsevanemaid – 56%, keskharidusega lapsevanemaid oli 40% ning põhiharidusega pelgalt 4%.

Laste kohta käivatest andmetest huvitasid töö autorit eeskätt laste vanus ja nende vaba aja organiseerituse tase. Vanusegruppi 3–5-aastased kuulus 45% lastest ning vanemaid lapsi vanuserühmas 6–7-aastat oli kokku 55%. Tüdrukuid oli mõnevõrra rohkem kui poisse, vastavalt 53% ja 47%.

Vähem oli neid lapsi, kes vaba aega sisustasid kas huviringides või trennides käies – 44%

ning mõnevõrra rohkem oli neid, kelle vaba aeg oli sisustamata – 56%. Need, kes huviringis või trennis käisid, tegid seda üldjuhul kord nädalas (88%), tunduvalt vähem oli neid, kes rohkem kui kahel korral nädalas vaba aega aktiivselt sisustasid – kokku 8% ja rohkem kui kolm korda nädalas käis trennis pelgalt 4% vastanutest.

Mõõtevahend

Uurimustöös on kasutatud ankeetküsitlust, mille koostas töö autor. Ankeedis (Lisa 1) oli kokku 28 küsimust, kus uuriti vastaja taustaandmeid, lapse televiisori vaatamise võimalusi ja harjumusi, lapse hõivatust ja tegevusi vabal ajal ning telesaadetega seotud hirme. Üldjuhul tuli ankeedi küsimustele vastamisel valida esitatud variantide hulgast sobivaim või ka mitu sobivat varianti. Esines ka avatud küsimusi, kus valikvastused puudusid. Laste ja vanemate hinnangute uurimiseks laste hirmude kohta kasutati Ollendicki (1983) poolt väljatöötatud laste hirmude loendit (*Fear Survey Schedule for Children Revised, FSSC-R*).

Protseduur

Andmeid koguti 2011. aasta kevadel. Kokku jagati lapsevanematele välja 150 ankeeti, millest täidetuna laekus uurijale tagasi 79 ankeeti (tagastati 53%). Ankeetküsitlus oli anonüümne. Tagasilaekunud ankeetide arv oli küllaltki väike, selle põhjuseks võib olla asjaolu, et lapsevanematelt nõutakse pidevalt erinevates uurimustes osalemist ning küsitluslehtede täitmist ning huvi järjekordse küsitluse vastu oli väikene. Samuti oli küsitlusankeet suhteliselt mahukas. Tõenäoliselt oleks tagasi laekunud rohkem ankeete, kui see oleks koostatud kompaktsem, lühem ja konkreetsem. Samas aga ei soovinud töö autor koostada pealiskaudset ankeeti.

Andmetöötlusmeetodid

Tulemuste analüüsimiseks on kasutatud andmetöötlusprogrammi Microsoft Excel 2007. Andmeid analüüsiti kasutades kirjeldavat statistikat: protsente, keskmisi, miinimum- ja maksimumväärtusi. Uurimustulemustest parema ülevaate saamiseks koostati tulp- ja histogramme.

Tulemused

Laste televiisori vaatamise harjumused

Uurimustulemusest selgus, et televiisor mängib laste peredes keskmiselt neli tundi argipäevadel ning mõnevõrra rohkem – kuus tundi – laupäeval ja pühapäeval. Maksimaalne

aeg, mil televiisor on sisselülitatud (siia hulka on arvestatud ka aeg, mil televiisor mängib muude tegevuste taustaks) oli 12 tundi päevas nädala sees ja 15 tundi päevas nädalavahetusel (tabel 1).

Tabel 1. *Televiisori lahtioleku aeg päeva kohta tööpäevadel ja puhkepäevadel*

	Max (h)	Min (h)	Keskmine	SD
Tööpäevad	12	0	4	2,03
Puhkepäevad	15	0	6	3,24

Uurides lapse televiisori vaatamise kestvust selgus, et keskmine aeg on 1,6 tundi päevas nädala sees (tabel 2) ja 3 tundi päevas nädalavahetusel. Samaväärselt palju tarbitakse nii televiisori vahendusel edastatud infot kui ka videokandjalt tulevat materjali (tabel 3).

Tabel 2. *Televiisori vaatamise kestvus päeva kohta tööpäevadel ja puhkepäevadel*

	Max (h)	Min (h)	Keskmine	SD
Tööpäevad	2,5	0	1,6	0,85
Puhkepäevad	4,3	0	3	1,61

Tabel 3. *Televisiooni ja videokandjate tarbimise ajaline kestus päevas*

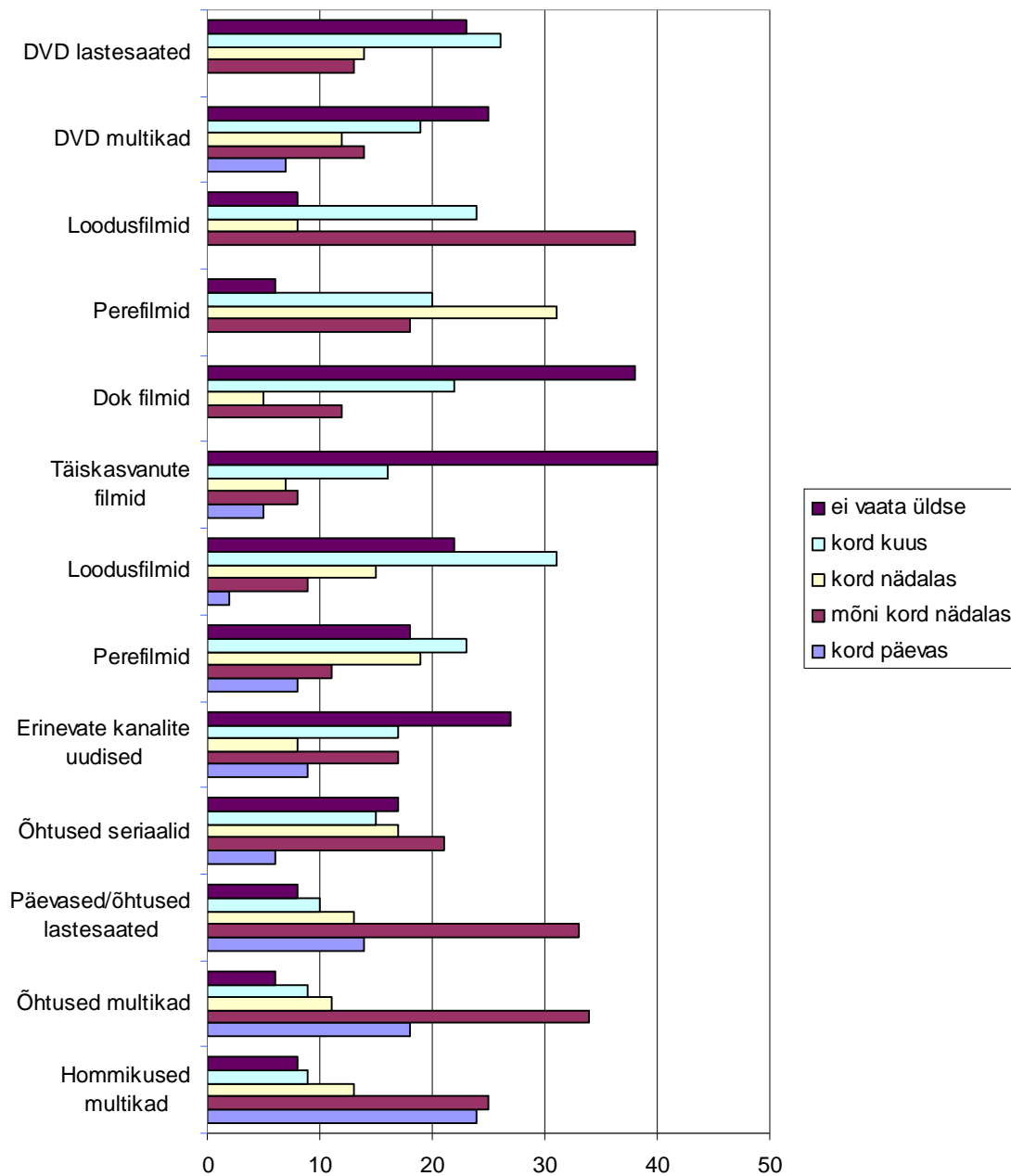
	Max (h)	Min (h)	Keskmine	SD
Televisioon	2,5	0	1,4	1,01
Videokandja	2,3	0	1	1,09

Autorit huvitas ka asjaolu, millistel kellaaegadel nii hommikul kui õhtul laste poolt televiisorit vaadata eelistatakse. Päevasel ajal vaatavad koolieelikud televiisorit just enne lasteaeda minekut, ajavahemikul kl 7–8 hommikul (80%). Sellel kellaajal näitavad mitmed eesti telekanalid multfilme (Kanal 3, TV3, ETV2). Televiisori vaatamise algus- ja lõpuaeg hommikuti varieerus jäädes kl 06 ja 10 vahele.

Kõige sagedamini vaadatakse laste poolt õhtusel ajal televiisorit kl 18–19 ja 18–20 vahel (87%). See on taas aeg, mil televiisorit tulevad lastesaated ning uudistesaadet. Seega on mõistetav, miks just neid nimetatakse kõige sagedamini vaadatavate telesaadete hulgas. Väiksema sagedusega vaatavad lapsed telerit ka päevasel ajal, sest üldjuhul on nad sellel ajavahemikul lasteaiaas.

Uurides, kui sageli erinevaid telesaateid laste hulgas vaadatakse selgus, et igapäevaselt

vaadatakse multfilme nii õhtuti kui hommikuti, lastesaateid, ka uudiseid, perefilme ja multfilme DVD-lt. Mõnel korral nädalas vaadatakse loodussaateid, õhtuseid multfilme ja lastesaateid. Mitte-vaadatavatest saadetest nimetati ära kõige sagedamini täiskasvanutele mõeldud filmid, dokumentaalfilmid ja vähempopulaarsed olid ka näiteks kord kuus vaadatavad loodusfilmid ja lastesaated DVD kandjalt (joon.1).



Joonis 1. Erinevate telesaadete vaatamise sagedus (%).

Uurides lapsevanematelt, millised on laste poolt sagedamini vaadatavad saated/videod selgus, et spetsiaalselt lastele mõeldud telesaadetest eelistati vaadata argipäevadel igapäevaselt eetris olevat saadet „Saame kokku Tomi juures“ ning multifilmidest „Muumioru lood“, „Haikala lugu“, „Barbye“. Nimetati ka multfilme „Välk“, „Autod“, „Jahihooaeg“ ning „Tom & Jerry“.

Täiskasvanutele mõeldud saadetest vaatasid lapsed vanemate sõnul sageli ka telesaadet „Eesti otsib superstaari“, „Unistuste agentuur“, „Stiilipäevik“ ja täiskasvanute multifilmi „Simpsonid“. Kogu perega jälgiti seriaale „Kättemaksukontor“, „Sõnasõda“, „Rajalt maha“, „Õnne 13“, „Ühikarotid“, „Pilvede all“, „Kelgukoerad“, „Kodu keset linna“, „Võsareporter“, ning „Kodus ja võõrsil“.

Uurides, kellega laps tavaliselt televiisorit koos vaatab selgus, et enamasti vaatab laps telesaateid kas koos õe või vennaga või siis ema või isaga. Mitte ükski laps ei vaata televiisorit alati omapäi, kuid seda tuleb aeg ajalt ette (14%).

Televiisori vaatamisega seotud hirmud

Uuriti televiisori vaatamisega tekkinud hirme lastel (küsi, kas laps hakkab nutma, räägib hirmust, muutub rahutuks või tekivad unehäired pärast saate vaatamist) ja selgus, et vastanud vanemate lapsed väljendavad antud uuringu valimi näitel oma hirme harva (44%) või mitte kunagi (37%), harvem vahetevahel (16%) või ei osatud seda täpselt öelda (3%).

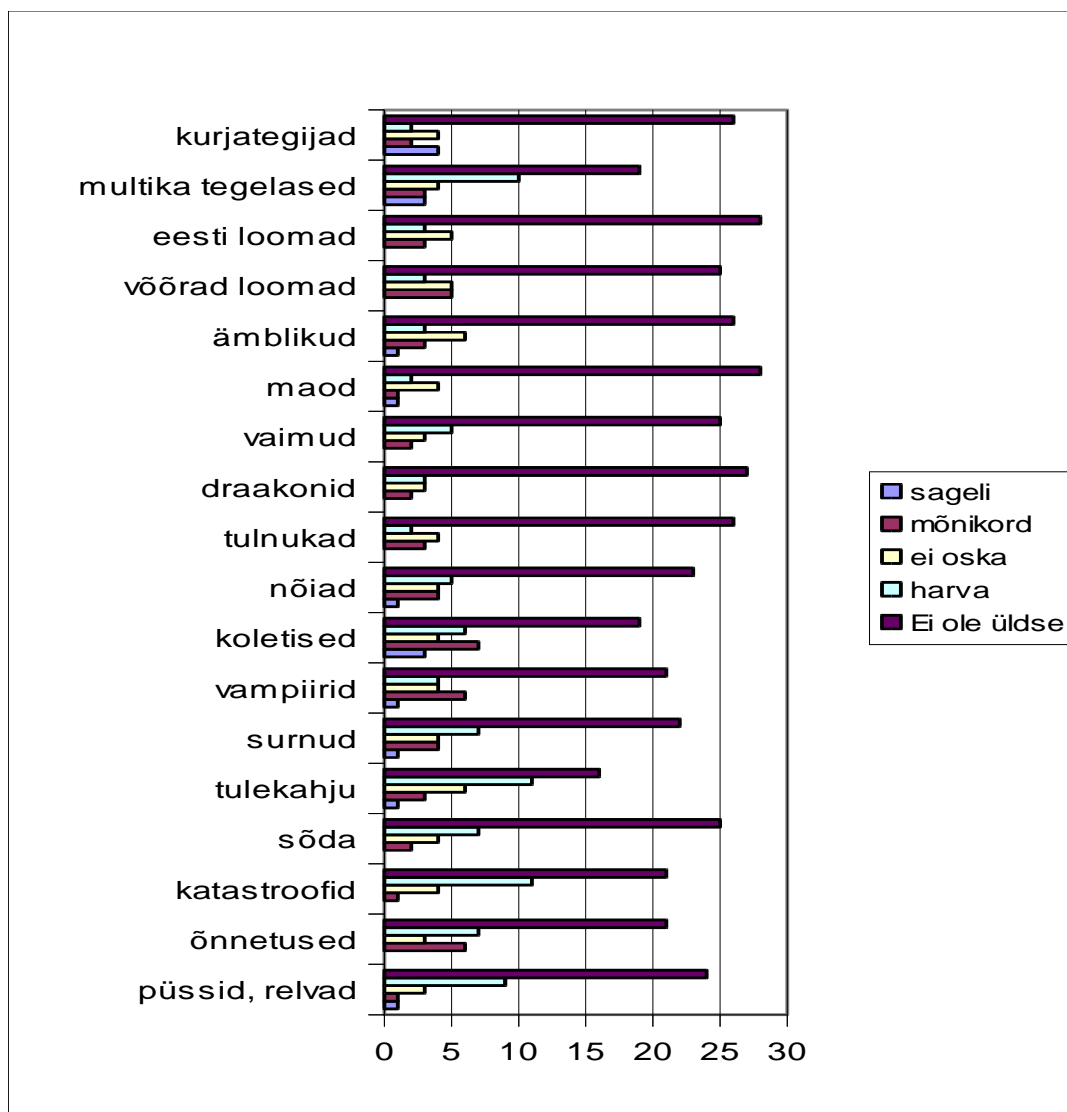
Töö autor uuris, mis võis tekitada esmakordselt lapsel hirmu mingit telesaadet, filmi või lastesaadet vaadates ning millise hirmuga oli tegu. Vastas kokku 15 lapsevanemat. Alljärgnevalt on välja toodud lapsevanemate poolt nimetatud telesaated ja tegelaskujud või seigad, mis on lapses hirmureaktsiooni või hirmuunenägusid esile kutsunud. Välja on toodud ka lapse vanus.

1. Mängufilm „Nukitsamees“ – „*metsas ekslemine hirmutas*“ (5 a tüdruk); „*eksimine metsas ja kollid*“ (6 a tüdruk); „*kollid*“ (6 a poiss).
2. Multifilm „Muumioru lood“ – „*tegelaskuju Urr*“ (4 a tüdruk, 6 a poiss).
3. Välismaised multifilmid - „*laps nägi unes õudusi*“ (7 a poiss; 4 a tüdruk)
4. Täiskasvanutele mõeldud mängufilmid, dokumentaalfilmid, seriaalid – „*reaalsed hirmud puuduvad, kuid vahel tekitavad hirmu "kollid" filmidest*“ (6 a tüdruk); „*Filmis mingi kuritegu, laps oli päris ehmunud*“ (7 a tüdruk); „*dokumentaalfilm ussdest, laps nägi halba und*“ (6 a tüdruk); „*laps kardab maailmalõppu*“ (7 a poiss); „*tapmisstseenid, palju verd*“ (6 a tüdruk); „*seriaali "Tähevärav" tegelaskujud*

tekitasid hirmu” (7 a poiss); *“telesarjas "Saladused" tekitas koolivägivald hirmu, laps hakkas oma elu pärast kartma*” (7 a poiss); *“õudusfilmid – koledate tegelaste nägemine*” (6 a tüdruk).

Küsimusele, millised telesaated lastes hirme kõige sagedamini esile võivad kutsuda, ei osanud üle poole vastajatest vastata (54%), välja toodi rohkem täiskasvanutele mõeldud saated (23%), kuid ära mainiti ka lastesaated (8%), muud telesaated nimetati ära 15% juhtudest.

Uurides, millised televiisorist nähtud sündmused või tegelased lastes kõige sagedamini hirme esile kutsuvad selgus, et sageli peeti televisioonist hirmutavateks kurjategijaid ja koletisi, mõnikord tekitavad hirmureaktsiooni võõrad loomad, õnnetused ja vampiirid. Harvematel juhtudel peeti hirmutavateks multifilmide tegelasi, katastroofe, tulekahjusid ja relvi (joon.2).



Joonis 2. Hirmureaktsiooni esilekutsuvad tegurid telesaadetes lapsevanemate hinnangul (%).

Seejärel uuriti lapsevanematelt, kas nende hinnangul on lapse hirmud võrreldes ankeedi täitmisele eelnenud aastaga muutunud ning kas hirmud on pigem suurenenud või vähenenud. Enamik vastajatest leidis, et hirmud ei ole muutunud võrreldes möödunud aastaga (47%) või on seda vähesel määral (13%), mõningal määral või olulisel määral hirmude muutumist märkisid vaid üksikud, vastavalt 6% ja 3%. Vastamata jättis küsimusele 18% lapsevanematest ning 13% ei osanud seisukohta võtta.

Küsimusele, kas hirmud on pigem suurenenud või vähenenud, jättis enamik lapsevanemaid vastamata (63%), vastanutest enamik nentis, et hirmud on ajas pigem kahanenud (33%) kui kasvanud (1%).

Lapsevanemate tegevused laste televisiooniga seotud hirmude puhul

Lapsevanematel paluti meenutada mõnda telesaatega seotud seika, mis lapsel hirmureaktsiooni põhjustas ning uuriti, kuidas lapsevanemad sellises olukorras käitusid (tabel 4). Välja toodi lastefilm „Nukitsamees“ (2 last) ja multifilm „Muumioru lood“ (2 last), täiskasvanutele mõeldud saadetest aga krimiseriaal „Kelgukoerad“ (2 last), uudistesaaide „Reporter“ (1 laps) ning maailmalõpust jutustav mängufilm „2012“ (1 laps).

Tabel 4. *Laste reageerimine telesaadetele ja lapsevanemate käitumine*

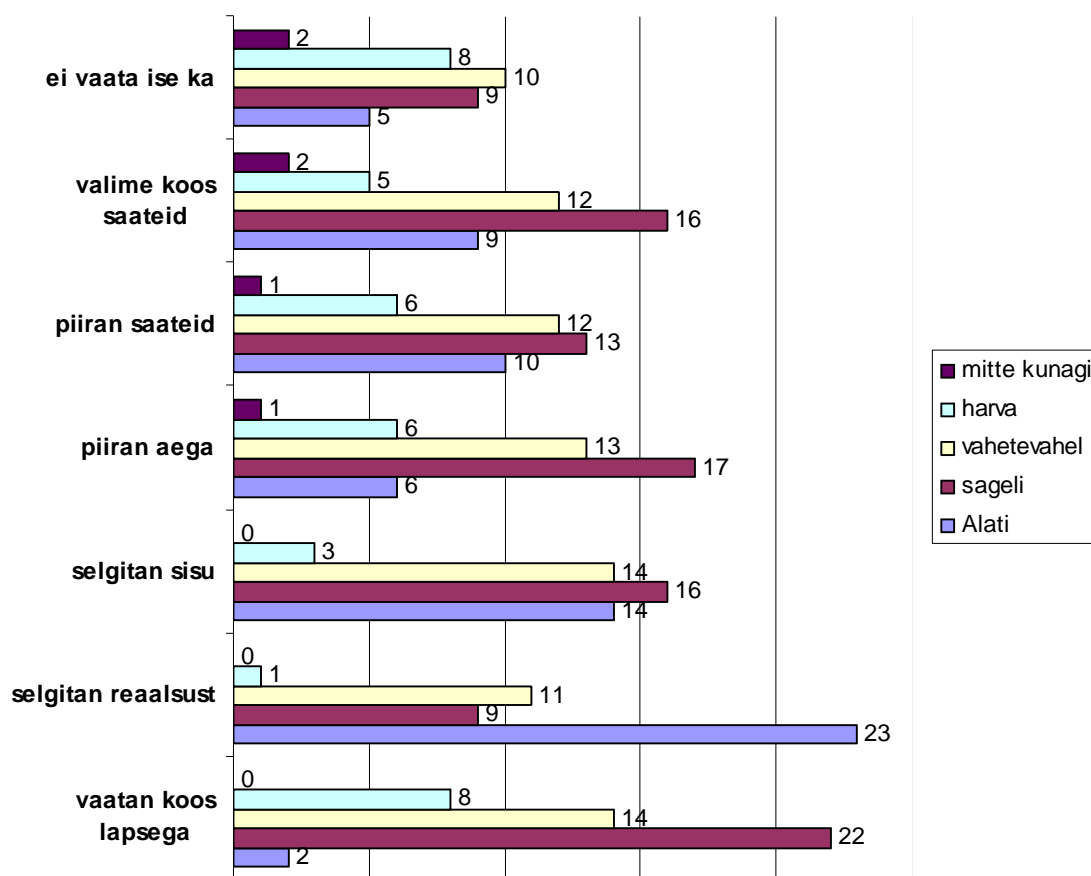
Telesaade	Lapse vanus	Mida kartis/kuidas hirm väljendus	Lapsevanema käitumine
Mängufilm „Nukitsamees“	4	Hoidis teisel lapsel (kes samuti filmi vaatas) käest kinni, oli hirmunud	Üritas asja selgitada ja last rahustada
Mängufilm „Nukitsamees“	4	Asetas käed silmade ette ja ütles “hirmus”	Selgitas, et film ei ole tegelikkus
Täiskasvanute mängufilm „2012“	7	Kartis maailmalõppu	Selgitas filmi sisu ja põhjendas, miks ei ole tarvis karta
Täiskasvanute teleseriaal „Kelgukoerad“	5	Kiljus ja puges ema kaissu. Hirmutajaks mõrvari tegelaskuju	Selgitas, et tegu on väljamõeldisega

Televisiooniga seotud hirmud

Täiskasvanute teleseriaal „Kelgukoerad“	6	Kartis seriaalis nähtud verd	Selgitas, et tegu on väljamõeldisega
Täiskasvanute uudistesaaade „Reporter“	4	Fookuses Haapsalu Väikelastekodu põleng, laps tundis hirmu tule ees, uuris, miks maja põles ja miks lapsed surma said	Selgitas juhtunut
Multifilm „Muumioru lood“	3	Jooksis televiisori juurest karjudes eemale	Kallistas last ja püüdis rahustada
Multifilm „Muumioru lood“	4	Nuttis ja palus televiisori kinni panna	Lohutas ja lülitas teleri välja

Uuriti ka, kas lapsevanemate hinnangul on telesaated seotud laste hirmuunenägudega. Üllatuslikult toodi kõige enam välja vastusevariant „üldse mitte“ (28%) ning ka mõningal määral (22%) ja vähesel määral (20%). Väga olulisel määral on telesaated seotud lapse hirmuunenägudega 5% lapsevanemate hinnangutest, seisukohta ei osanud võtta 7% ja vastamata jättis 15% lapsevanematest.

Lapsevanema tegevused televiisori vaatamise ajal on välja toodud joonisel 3. Lapsevanematel paluti etteantud tegevuste kohta anda hinnang nende teostamise sageduse kohta. Sageli vaatavad lapsevanemad koos lastega televiisorit, alati on püütud lastele selgitada reaalsuse ja fantaasia vahet telesaadetes, sageli seletatakse lapsele lahti telesaate sisu ja piiratakse televiisori vaatamisele kuluvat aega ning sageli jälgitakse, mida laps tohib vaadata ning mida mitte. Sageli püütakse lapsega koos vaadatavaid telesaateid valida.



Joonis 3. Lapsevanemate tegevused lapse hirmu vähendamiseks televiisorist nähtu suhtes (%).

Seejärel paluti lapsevanematel endil välja tuua tegevused, mida nad lastele õpetavad, et televiisori vaatamisega seotud hirme vähendada. Kõige sagedamini õpetatakse lapsele, et tuleb kohe täiskasvanuga rääkida kui hirm tekib (30%) või lahkuda televiisori eest (25%) ning lülitada see välja (16%). Teise tuppa minemist soovitavad 6% vanematest ja 9% tõid välja muud tegevused, mida otseselt nimetatud ei olnud. Vastamata jättis 14% lapsevanematest.

Arutelu

Käesoleva uurimistöö eesmärk on välja selgitada koolieelikute televisiooni tarbimise harjumused ning sellega seotud hirmud lähtudes lapsevanemate hinnangutest ning lapsevanemate tegevus nende hirmude vähendamiseks. Uurimustöö raames selgitab autor välja, millised on 3–7 aastaste laste televiisorivaatamise harjumused nii ajaliselt kui sisulises mõttes, millised on televiisori vaatamisega seotud hirmud lapsevanemate hinnangul ning mida lapsevanemad on ette võtnud, et neid hirme vähendada.

Televiisorit vaadatakse palju nii argipäevadel kui nädalavahetustel, siiski rohkem laupäeviti ja pühapäeviti. Televiisori vaatamise keskmine aeg ühe argipäeva lõikes 1,6 tundi ja nädalavahetustel 3 tundi päevas. Tulemus on mõnevõrra madalam võrreldes samalaadsete uuringutega, kus eestlased kulutavad teleri ees aega keskmiselt 4 tundi päevas (Teedla, 2011). Singer & Singer (2001) uuringuga võrreldes, kus keskmine televiisori ees veedetud tundide arv ulatus 2,75-ni päevas on see aeg väiksem, samas ei ole teada, kas nimetatud uuringus mõõdeti nädalavahetusel televiisori vaatamise aega eraldi või mitte. Kui USA-s läbiviidud uuringutulemused väidavad, et nooremad kui 6-aastased lapsed veedavad televiisori taga rohkem aega kui väljas mängides (Rideout, Roberts & Feohr, 2010; Wilson, 2008), siis autori hinnangul ei ole probleem Eestis nii tõsine. Eestis tehtud 2–7-aastaste laste meedikasutuse uurimustest selgub küll, et paljud Eesti lapsed vaatavad telerit 2–3 tundi päevas, kuid kodudes mängib televiisor ka teiste tegevuste taustaks (Vasemägi, 2003), sellele väitele saadi kinnitust ka käesolevast uuringust, kus küsiti televiisori lahtioleku aega, mis oli keskmiselt 4 tundi argipäevadel ning 6 tundi nädalavahetustel.

Päeval ajal vaatavad koolieelikud televiisorit eeskätt enne lasteaeda minekut, kella 7–8 vahel hommikul, sest sellel ajal näitavad paljud telekanalid just lastele mõeldud saateid ja multfilme. Sama tendents on ka õhtul kella 18–20 vahel. Lapsed on lasteaiast koju jõudnud ning taas näidatakse just sellel ajal lastele mõeldud saateid.

7–12-aastaste Eesti laste televiisorivaatamise harjumusi kajastav uuring (Lukas, 2003) tõdeb, et hilisemas eas ei ole vaadatavad telesaated enam juhuslikud, vaid lähtutakse päevakavast ja televisioonikavast. Sama võib väita ka antud uuringu tulemuste põhjal koolieelikute kohta – televiisorit on võimalik vaadata enne ja peale lasteaias käimist, nädalavahetustel on televiisori ees veedetav aeg pikem ja saadete valik on samuti laiem. Korhonen, Lahikainen (2008) on välja toonud üha tõusva telerivaatamise trendi põhjusena selle, et lapsevanemad on rohkem hõivatud kui varasematel aegadel ja televiisorit kasutatakse „lapsehoidjana“. See võib olla ka põhjuseks, miks ka Eestis laste telerivaatamise ajaline kestvus on tõusnud. Igapäevaselt vaadatakse multfilme, lastesaateid, kuid mitte ainult – ka uudised, perefilmid ja täiskasvanutele mõeldud filmid jäävad laste repertuaari. Kõige populaarsemad on need lastesaated ja multfilmid, mis antud ajahetkel kinoekraanil jooksevad või mida televiisoris sagedamini näidatakse. Samuti on välja toodud kõige vaadatamad telesaated täiskasvanutele, mida siis lapsed koos vanematega vaatavad. Nende hulgas on mitmeid programme, mis oma sisult ei sobi lastele vaatamiseks (sisaldavad vägivalda, lastele arusaamatuks jääda võivaid sündmusi, ebatsensuurseid väljendeid). Enamik lastesaadetest ja seriaalidest/täiskasvanutele mõeldud saadetest kuuluvad 20 enimvaadatuma telesaate hulka

statistika järgi (Teedla, 2011).

USA-s 3–5-aastaste laste hulgas läbiviidud uuringust selgus, et alates 3-ndast eluaastast oskavad oma lemmiksaadet nimetada ning mida vanemaks saab laps, seda rohkem lisandub vaadatavate saadete nimistusse ka neid programme, mis on tegelikult mõeldud täiskasvanutele (Singer, Singer, 2001). Antud uuringust selgub, et isegi koolieelikud vaatavad taolisi programme ja oskavad neid nimetada, sarnased tulemused on saadud ka eesti laste kohta varasemates uurimustes (Vasemägi, 2003). Üldjuhul ei vaata lapsed televiisorit üksinda, vaid koos täiskasvanu või õdede-vendadega.

Lisaks sellele, et televiisori vaatamine pikema aja jooksul kurnab lapse nägemismeelt ning avaldab mõju füüsiliselt, on sellel ka tuntav mõju lapse mõtlemisele ja vaimsele ning emotsionaalsele arengule. Patzlaff (2003) ütleb, et lapse arusaamine telesaatest võib olla täiesti erinev sellest, mida täiskasvanu tajub ja tunneb sama programmi vaadates. Laps samastab end sageli nähtud tegelaskujudega (Talts, Tilk, 1997) ega pruugi vahet teha reaalsusel ja fantaasial, seetõttu on oluline kontrollida lapse televiisorivaatamist täiskasvanu poolt. Lapse televiisorivaatamisega seotud hirmud võivad olla seoses mõne hirmutava tegelasega (Rideout et al., 2010; Wilson, 2008;) või nähtud sündmusega. Käesolevast uuringust selgus, et vanemate hinnangute järgi lapsed väljendavad oma hirme seoses televisiooniga pigem harva või mitte kunagi. Paljud telesaadetest võivad olla väikelastele hirmu allikateks (Taimalu, 2010). Kõige rohkem nimetati lastefilme ja multifilme, kus figureeris hirmutav tegelane, samas märgiti ära ka teleseriaalid ja uudistesaadet kui hirmu tekitajad. Selgus, et sageli peeti televisioonist hirmutavateks kurjategijaid ja koletisi, mõnikord tekitavad hirmureaktsiooni võõrad loomad, õnnetused ja vampiirid. Harvematel juhtudel peeti hirmutavateks multifilmide tegelasi, katastroofe, tulekahjusid ja relvi. Sarnaseid tulemusi on saanud ka teised laste hirmude ja televisiooni vahelisi seoseid selgitavad uurijad (Korhonen, Lahikainen, 2008).

Võrreldes 1993 ja 2002. aasta tulemusi on televisiooniga ja televiisorivaatamisega seotud hirmude osakaal tundvalt tõusnud (Taimalu, 2010), käesolevas uuringus osalenud lapsevanemad ei osanud aga hirmude muutumist oma laste puhul võrreldes ankeedi täitmisele eelnenud aastaga analüüsida, pigem väideti, et hirmud ei ole muutunud.

Uuringutulemused (Nathason, 2001) on näidanud, et lapsevanema sekkumine televiisorivaatamisse on vajalik, sest lapsed suudavad siis nähtut paremini mõista. Mitmel juhul oli saate poolt tekitatud reaktsioon ootuspärane, sest tegu oli juba loomult hirmutava/vägivaldse sisuga filmiga/seriaaliga või uudisteprogrammiga, mis teaduspäraselt ei sobi alati lastele vaatamiseks. Samas oli üllatuslikult palju ära nimetatud multifilmi

„Muumioru lood“, mille sisu ja tegevus üldjuhul ei ole vägivaldne ega hirmutav. Samas võib episooditi esineda ka pealtnäha sõbraliku ja meeldiva sisuga multifilmis mõni hirmutav või kuri tegelaskuju, mis lapses hirmu esile kutsuda võib. Arvestada tuleb ka lapse mõtlemise erisustega – mis täiskasvanule võib tunduda ohutu ja meeldiv, võib lapses hoopis teistsuguseid emotsioone ja aistinguid tekitada. Et selliseid olukordi vältida, on lapsevanemal mõistlik televiisorist tulevaid saateid koos lapsega vaadata või jälgida ning küsimusi esitades regulaarselt selgitada, kas laps saab vaadatavast õigesti aru või kuidas ta nähtut tõlgendab.

Käesoleva uuringu raames küsitigi lapsevanematelt sekkumisviiside ja käitumise kohta hirmutava teleprogrammi korral. Selgus, et sageli vaatavad lapsevanemad lastega koos televiisorit ning alati püütakse selgitada saates toimunut. Samuti jälgitakse, milliseid saateid lapsed vaatavad ja piiratakse ebasobivate programmide vaatamist.

Juba tekkinud hirmureaktsiooni korral lapsevanemad lohutavad ja rahustavad last, samuti õpetatakse lapsele, kuidas käituda, kui hirm on tekkinud. Võib järeldada, et lapsevanemad on teadlikud sellest, et telesaated võivad lastes hirmu esile kutsuda ja oskavad vastavalt käituda.

Kokkuvõte

Televisiooni kui ühe massimeedia vahendi kasutusala on ajaga märgatavalt laienenud ja tänapäeva infotehnoloogia ajastul ei ole selles ka midagi imestamisväärset. Samuti on kasvav ka laste hulk, kes televiisori ees oma aega veedavad. Selle põhjused võivad olla erinevad – ühelt poolt kiire elutempo ja televiisori kasutamine „lapsehoidjana“, teisalt lapsevanemate enda harjumused kodus olles televiisor mängima panna ka siis kui otsene vajadus/soov telesaadete vaatamiseks puudub. Käesoleva uurimistöö eesmärk on välja selgitada koolieelikute televiisorivaatamise harjumused ning sellega seotud hirmud lähtudes lapsevanemate hinnangutest ning lapsevanemate tegevus nende hirmude vähendamiseks.

Uuringutulemused näitasid, et televiisori vaatamise aeg keskmiselt on 1,6 tundi päevas, kuid olenevalt perekonnast võib küündida isegi poole ööpäevani. Kõige sagedamini vaatavad koolieelikud telerit hommikul enne lasteaeda minekut ja õhtuti lasteaiast tulles. Kõige sagedamini vaatavad koolieelikud multifilme ja lastele mõeldud saateid, kuid pole ka harv nähtus, kui laps jälgib huviga mõnda täiskasvanutele mõeldud uudistesaadet või õudus/põnevusfilmi. Televiisori vaatamisega seotud hirmud on seotud eeskätt hirmutava tegelaskuju või sündmusega, kõrgemalt hinnati hirmutavate tegelaste/sündmustena kurjategijad, koletised, võõrad loomad, õnnetused ning vampiirid. Üldjuhul on lapsevanemad teadlikud tekkida võivatest hirmudest, mis on seotud televiisorivaatamisega ning lastel ei lubata televiisorit üksi vaadata, täiskasvanu selgitab vajadusel telesaate sisu ning õpetab

lapsele, mida teha kui nähtu last hirmutab.

Summary

Preschoolers' television consumption and associated fears in parental estimates

Television is a part of mass media and its popularity has risen significantly which is quite normal now-days where infotechnology is advanced. There are also a growing number of children who spend their time in front of the TV. The reasons for this varies – on the one hand parents have to work a lot in these days and television is like babysitter for their children or parents are used to switch on TV every day even they don't want to watch any program.

The aim of this study is to identify the per-schooler's TV watching habits and the associated fears of TV watching based on parents estimates. Children and parents' estimates were investigated using Ollendick's (1983) list of children fears (*Fear Survey Schedule for Children Revised*). The study indicated that the average television watching time is 1,6 hours a day but depending on the family it could reach even half a day. Most often preschoolers watch TV in the morning before kindergarten and in the evening when they have come back home. The most commonly preschoolers watch cartoons and children shows, but it is common when children watch news or horror/thriller movie as well.

TV fears are related to frightening character or event, children appointed to the criminals, monsters, strange animals, accidents and vampires. Generally parents are aware of fears that children can experience while watching TV. They are usually not allowed to watch television by themselves and if necessary, parents explain the content of a TV show to children and teach children what to do if they are scared of any TV program.

Tänuõnad

Töö autor tänab Varstu, Misso, Haanja, Tartu Maarjamõisa ja Tartu Kesklinna lasteaedade juhatajaid ja lapsevanemaid, kes aitasid kaasa uurimistöö valmimisele.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kasutatud kirjandus

- Eesti Televisioon. Arvud. Faktid. Sündmused 1955 – 2004. 2010. Külastatud aadressil <http://etv.err.ee/index.php?03957&kuu=2011-05-12>
- Freedman, J-L. (2002). *Media Violence and Its Effect on Aggression: Assessing the Scientific Evidence*. University of Toronto Press, Scholarly Publishing Division, 223.
- Baker, C. (2005). *Kakskeelne laps*. Kirjastus: El Paradiso.
- Ballew, A.-C., Gurian, M. (2004). *Poisid ja tüdrukud õpivad erinevalt. Käsiraamat õpetajatele*. Kirjastus El Paradiso.
- Goebel, W., Glöcler, M. (2002). *Laps. Meditsiinilis- pedagoogiline nõuandja*. Kirjastus PreMark.
- Gustavson, M. (2004). *Laste aeg – laste aed*. Kirjastus PreMark.
- Hulkki, E. (2007, 27. veebr) Meedia, väärtused, identiteet ja kunstikasvatus. *Eesti Päevaleht*.
- Kera, S. (2004). *Üheskoos teel: Lapse arengust ja kasvatuses*. Tallinn: AS Ilo..
- Kirjanova, O. (1986). *Ameerika perekond*. Tallinn: Eesti Raamat.
- Korhonen, P. & Lahikainen, R. (2008). Recent trends in young children's television-induced fears in Finland. *Journal of Children and Media*, 2 (2)
- Kraav, I., Uring, R. (1975). *Laps, raadio, televisioon*. Tallinn: Valgus.
- Kuurme, T. (2003). *Kasvatuse võim ja võimetus*. Tallinn: TPÜ Kirjastus.
- Lane, B. & Gullone, E. (1999). Fears and Phobias in Children: Phenomenology, Epidemiology, and Aetiology. *Child and Adolescent Mental Health*, 7 (3), 98–106.
- Lukas, Elen. (2003). *Teletarbimise mõju laste arusaamadele soorollidest*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Eesti Humanitaarinstituut, ühiskonnateooria õppetöö.
- Mangs, K., Martell, B. (2000). *Psühhoanalüütiline arengukäsitlus*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
- McDonough, P. (2009). TV Viewing Among Kids at an Eight-Year High. Oct, 26th. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology* 34 (2), 326–332.
- Murelapsed. (2001). Kirjastus Sünnimaa.
- Nathason, A. I. (2001). Parent and child perspectives on the presence and meaning of parental television mediation. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 201-220.
- Nugin, Kristina. (2007). *3-6-aastaste laste intellektuaalne areng erinevates kasvukeskkondades WPPSI-R testi alusel*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Paavonen, E-J., Pennonen, M. & Roine, M. (2006). TV exposure associated with sleep disturbances in 5- to 6-yearold children. *European Sleep Research Society, Journal of Sleep Research*. 15, 154–161.

Patzlaff, R. (2003). *Tardunud pilk. Televisiooni füsioloogilised mõjud ja lapse areng.*

PreMark.

Pärgmäe, K. (2000). *Televisioon laste elus.* Publitseerimata Proseminaritöö. Tartu Ülikool, pedagoogikaosakond.

Rideout, V., Roberts, D., Feohr, U. (2010). *Media in the Lives of 8- to 18-Year-Olds. A Kaiser Family Foundation Study.* Menlo Park, California.

Singer, D., Singer, J. (2001). *Handbook of Children and the media.* London: Sage Publications.

Smith, P. K, Cowie, H., Blades, M.(2008). *Laste arengu mõistmine.* Tallinna Ülikool

Taimalu, M. (2010). *Koolieelikute hirmudest Eesti taasiseseisvumise järel laste endi pilgu läbi.*

Talts, L., Tilk, M. (1997). *Kodu ja laps.* Tallinn: Maalehe Raamat.

Teedla, P. Teleauditooriumi ülevaade märtsikuus. Külastatud aadressil

http://err.ee/files/Uuringud_tele_marts2011.pdf

Uuli, A-K. (2000). Laps ja televisioon. Külastatud aadressil

http://www.hot.ee/lastearst/1_ja_tv.htm

Vasemägi, K. (2003). *Televisioon tänapäeva koolieeliku elus.* Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, pedagoogika osakond.

Ward, S. (2001). *Terane laps.* Tallinn: Varrak.

Wilson, B. (2008). Media and Children's Aggression, Fear, and Altruism. *The Future of Children.* 18 (1), 87-118.

Woolfson. C. R. (2004). *Miks lapsed nii käituvad?* Varrak.

LISA 1

Hea lapsevanem,

Palun Teil osaleda küsitluses, mille eesmärk on uurida laste televisiooni kasutamise harjumusi ja televisiooniga seotud hirme. Uurimustöö tulemusi kasutatakse ainult koolieelse lasteasutuse õpetajaks õppiva allakirjutanu bakalaureusetöös üldistatud kujul. Kui teie peres on mitu last, siis vastake palun ainult selle lapse kohta, kelle lasteaiast te küsimustiku saite.

Küsimustele vastates tõmmake palun ring ümber sobiva vastusevariandi ees oleva numbrile, tehke rist sobiva vastusvariandi juurde lahtrisse või kirjutage vastus etteantud punktiirjoonele. Kõik lisakommentaariid on väga väärtuslikud. Soovi korral on võimalik saada uurimuse tulemustest ülevaadet kirjutades allpool toodud e-mailile alates 15 juunist 2011.

Kogu ankeedis on mõeldud nii otse TV-st tulevaid saateid kui ka videost vaadatavaid saateid (DVD, VHS ja CD-l olevad filmid, saated...)

Ette tänades,

Mailis Tull

Tartu Ülikooli Sotsiaal- ja haridusteaduskonna üliõpilane

e-mail: mailistull@hotmail.ee

1) Teie vanus on..... (aastat)

2) Teie perekonnaseis:

1) Abielus/vabaabielus

2) Vallaline

3) Lahutatud

4) Lesk

3) Teie haridus:

1) Põhiharidus

2) Keskkharidus

3) Kõrgharidus

4) Teie tööalane hõivatus:

1) Töötate täisajaga (8t) päeval

2) Osalise ajaga päeval

3) Vahetustega töö

- 4) Öine/õhtune töö
 - 5) Olen kodune
 - 6) Olen töötu
 - 7) Muu, mis?.....
-
- 5) Teie lapse vanus on.....(aastat)
 - 6) Teie lapse sugu:
 - 1) Poiss
 - 2) Tüdruk
-
- 7) Kas Teie laps käib peale lasteaia ka trennis või huviringis?
 - 1) Jah
 - 2) Ei
-
- 8) Kui jah, siis mitu korda nädalas Teie laps trennis või huviringis käib (kokku arvatuna kõik erinevad trennid/huviringid)?
 - 1) Üks kord nädalas
 - 2) 2-3 korda nädalas
 - 3) rohkem kui 3 korda nädalas
-
- 9) Mitu tundi päevas keskmiselt mängib Teie kodus televiisor?
 - 1) Tööpäeviti..... tundi
 - 2) Puhkepäeviti.... . tundi
 - 3) Meil ei olegi kodus televiisorit
-
- 10) Kui kaua päevas keskmiselt vaatab Teie laps televiisorit?
 - 1) Tööpäevadel.....tundi.....minutit
 - 2) Nädalavahetusel.....tundi.....minutit

3) Laps ei vaata üldse televiisorit

11) Kui palju sellest vaatab Teie laps otse televisioonist tulevaid saateid ja kui palju vaatab videokandjate pealt tulevaid saateid?

1) Otse televisioonist.....tundi.....minutit

2) Videokandjate pealt.....tundi.....minutit

12) Mitut televisioonikanalit on Teil kodus võimalik vaadata ?

13) Mis kellaaegadel Teie laps kõige sagedamini televiisorit vaatab?

14) Kellega koos laps televiisorit vaatab?

	Alati	Enamasti	Vahetevahel	Harva	Üldse mitte
Üksi					
Vanema(te)ga					
Õe- vennaga					
Kellegi teisega, kellega?					

15) Milliseid järgnevas tabelis väljatooduid saateid Teie laps vaatab ning kui sageli?

Saade	Vähemalt kord päevas	Mõni kord nädalas	Kord nädalas	Kord kuus või veelgi harvem	Ei vaata üldse
Varahommikused multifilmid					
Õhtused multifilmid (nt *Muumioru lood jne)					
Päevased/õhtused lastesaated (nt *Saame kokku Tomi juures jne)					

Õhtused täiskasvanute kodu- ja välismaised seriaalid (nt *Kodu keset linna *Ühikarotid *Kättemaksukontor *Kelgukoerad *Vaprad ja ilusad jne)					
Uudised (nt *Reporter *Krimi *AK jne)					
Perefilmid (näiteks pühapäeva hommikuti)					
Loodusfilmid					
Täiskasvanute filmid					
Dokumentaalfilmid täiskasvanutele					
DVD, CD, VHS pealt vaadatavad multifilmid					
DVD, CD, VHS pealt vaadatavad lastesaated					
Midagi muud, mida?					

16) Milliseid konkreetseid saateid/ videosid Teie laps sagedamini vaatab? (palun nimetage 3-5 sagedasemat)

1) Lastele mõeldud saated:

.....
.....

2) Täiskasvanute saated

.....
.....

3) Kogu perele mõeldud saated

.....
.....

17) Kas Teie lapsel on televiisor oma toas/selles toas, kus laps põhiliselt mängib-tegutseb?

- 1) Jah
- 2) Ei

18) Kas teie kodus käib TV koguaeg, nõ taustaks või lülitatakse televiisor sisse vaid konkreetsete väljavalitud saadete vaatamiseks?

- 1) Käib kogu aeg taustaks
- 2) Ainult välja valitud saate ajal

19) Kui sageli on Teie laps väljendanud hirmu televiisorist nähtu suhtes? (hakkab nutma, räägib hirmust, muutub rahutuks, unehäired pärast saate vaatamist vm)

- 1) Mitte kunagi
- 2) Harva
- 3) Ei oska öelda
- 4) Vahetevahel
- 5) Sageli

20) Mis põhjustel Teie arvates lapse hirm televiisorit vaadates esmakordselt tekkis ning millist saadet laps vaatas? Millise hirmuga oli tegu?

.....

.....

.....

.....

.....

21) Kas Teie last hirmutavad... ?

- 1) Lastele mõeldud saated
- 2) Täiskasvanute saated
- 3) Mingi muu saade, milline?.....

22) Kuivõrd on järgmised televiisorist nähtud tegelased/sündmused Teie lapsel viimase aasta jooksul hirne esile kutsunud?

	Sageli	Mõnikord	Ei oska õelda	Harva	Ei ole üldse
Püssid/relvad/tulistamine					
Õnnetused					
Looduskatastroofid					
Sõjasituatsioonid					
Tulekahju/tuli					
Surnud inimesed					
Vampiirid					
Koletised					
Nõiad					
Tulnukad					
Draakonid/lohed/dinosaurused					
Vaimud/kummitsed					
Maod					
Ämblikud					
Võõramaa loomad (nt tiigid jms)					
Kodumaised loomad (nt koerad, rebase jms)					
Mingid multifilmitegelased (millised?.....)					
Kurjategijad					
Veri					
Lisage omalt poolt, mida pole nimetatud.....					
Lisage.....					

23) Kuivõrd televiisorist nähtuga seotud hirmud on Teie lapsel muutunud võrreldes eelmise aastaga?

- 1) Üldse mitte
- 2) Vähesel määral
- 3) Ei oska õelda
- 4) Mõningal määral
- 5) Väga olulisel määral

24) Kui need on eelmise aastaga võrreldes muutunud, siis mis suunas on televiisorist nähtuga seotud hirmud muutunud?

- 1) Suurenenud

2) Vähenenud

25) Palun meenutage mõnda episoodi, kus Teie lapsel esines televiisorist nähtuga seotud hirm. Kirjeldage seda lühidalt – mida laps Teie arvates kartis ja kuidas see hirm väljendus?

Mida laps vaatas?

.....
.....

Kui vana laps siis oli?

.....

Kuidas laps käitus/mida tegi?

.....

Kuidas Teie käitusite/mida tegite?

.....

26) Kuivõrd mõjutab Teie arvates televiisori vaatamine lapse und (hirmuunenägude esinemine)?

- 1) Üldse mitte
- 2) Vähesel määral
- 3) Ei oska öelda
- 4) Mõningal määral
- 5) Väga olulisel määral

27) Mida Teie lapsevanemana teete, et lapse hirme televiisorist nähtu ees vähendada?

	Alati	Sageli	Vahetevahel	Harva	Mitte kunagi
Vaatan televiisorit koos lapsega					
Selgitan lapsele, millal on tegu väljamõeldistega ja millal reaalsusega					
Selgitan lapsele telesaadetes toimuva sisu					
Piiran lapse televiisori vaatamise aega					
Piiran saadete vaatamist (laps vaatab vaid lastesaateid)					
Valin saateid koos lapsega (või					

aitan lapsel valida)					
Ei vaata ka ise televiisorist täiskasvanute saateid, kui laps on ärkvel või samas toas					
Midagi muud, mida?					

28) Kuidas õpetate oma last televiisorist põhjustatud hirmuga toime tulema? (võib valida mitu varianti)

- 1) Soovitan hirmutava saate puhul lahkuda televiisori eest
- 2) Soovitan lülitada televiisor välja
- 3) Soovitan minna teise tuppa
- 4) Soovitan tulla rääkima täiskasvanuga
- 5) Ei tee midagi eespoolmainitutest, vaid hoopis.....
.....
- 6) Midagi veel, mida?.....

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Mailis Tull (16.02.1988)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Koolieelikute televisiooni tarbimine ja sellega seotud hirmud lapsevanemate hinnangute alusel, mille juhendaja on Merle Taimalu,
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 20.05.2013